

Juridiskt ombud i Svenskfinland
för det finlandssvenska handikappområdet

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
00023 Statsrådet
kirjaamo@stm.fi
virpi.vuorinen@stm.fi

UTLÅTANDE 17.6.2011

Begäran om utlåtande: Social- och hälsovårdsministeriets begäran om utlåtande
20.4.2011

Ärende: Förslaget till Regeringens proposition till lag om tryggnad av tillgången till social- och hälsovårdstjänster för äldre personer

De finlandssvenska handikapporganisationerna och verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet (Juridiskt ombud) tackar för möjligheten att ge utlåtande till lagförslaget till lag om tryggnad av tillgången till social- och hälsovårdstjänster för äldre personer.

Vi hänvisar också till det utlåtande som Handikappforum lämnat in.

De finlandssvenska handikapporganisationerna stöder förslaget till lag om tryggnad av tillgången till social- och hälsovårdstjänster för äldre personer (äldreomsorgslag/lagförslaget), men anser att en del ändringar och preciseringar måste göras i lagförslaget.

Lagförslaget är av stor betydelse för en stor del av de svenskspråkiga handikapporganisationernas medlemmar. Alla medlemmar omfattas inte av handikappservicelagen varför lagförslaget stärker rätten till stöd, service och vård för de medlemmar som kommer att omfattas av lagförslaget.

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Språkkonsekvensbedömning

Enligt det regeringsprogram, som var giltigt fram till riksdagsvalet i april 2011 förband sig regeringen till att göra språkkonsekvensbedömningar vid stiftande av nya lagar som kan påverka de språkliga rättigheterna. Förslaget till äldreomsorgslag är ett sådant lagförslag, eftersom det finns svenskspråkiga äldre personer som inte behärskar finska och det finns också äldre personer som varit tvåspråkiga, men vars tidigare språkkunskaper försämras eller helt försvinner när de åldras. Den 24.2.2008 publicerade justitieministeriet på sin webbplats information och anvisningar om iakttagande av språkbestämmelser vid lagberedningen. Också justitieombudsmannen har fäst uppmärksamhet vid att lagförslag ska innehålla en språkkonsekvensbedömning (JO 22.3.2011, Dnr. 1962/4/09). I justitiekanslerns beslut, JK 30.10.2009 OKV/1370/1/2009 slås det fast att språkliga konsekvenser ska bedömas också när förvaltningen organiseras. Äldreomsorgslagen innehåller ingen dylik bedömning av hur lagförslaget påverkar de språkliga rättigheterna och hur tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och rättsskyddet gällande språket skall ske i samband med reformen, trots att beredningen av lagförslaget inleddes under ifrågavarande regeringsperiod. Justitieministeriets anvisningar och ovannämnda JO- och JK-fall stöder också att en språkkonsekvensbedömning görs före det slutgiltiga lagförslaget.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna påpekar att den ovannämnda bristen måste åtgärdas före det slutgiltiga lagförslaget. Vi önskar också framföra att det inte räcker med att räkna upp grundlagens och språklagens bestämmelser, utan konsekvenserna måste bland annat utredas mera långsiktigt för att uppfylla kraven för en språkkonsekvensbedömning.

- Vi framhåller att klagande av den begreppsförvirring som finns, både på finska och svenska, i lagförslaget och en utredning och kartläggning av att inte föråldrade svenska termer används i lagförslaget är en del av språkkonsekvensbedömningen.

Språkbestämmelse och precisering av de språkliga rättigheterna

När en person blir äldre är det av största vikt att denna har möjlighet att få vård, service och stöd på sitt eget modersmål. Lagförslaget saknar helt hänvisningar till de språkbestämmelser som finns både gällande nationalspråken, samiska och andra minoritetsspråk, exempelvis teckenspråk.

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland

för det finlandssvenska handikappområdet

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna anser att lagförslaget bör kompletteras med en språkparagraf där myndigheternas skyldighet att se till att språkbestämmelser och grundläggande rättigheter uppfylls och där de äldres språkliga och grundläggande rättigheter klargörs.

Orsaken är att möjligheten för personal som arbetar inom äldreomsorgen och med äldre personer att uppfylla deras språkliga skyldigheter blir klarare om själva lagen innehåller en språkbestämmelse. De blir därmed inte tvungna att gå till andra lagstiftning för att ta reda på vilka skyldigheter de har och beaktandet av de språkliga rättigheterna blir en naturlig del av arbetet. Avsaknaden av en sådan paragraf leder till att det finns en risk att språkbestämmelserna urvattnas och förbises och därmed äventyras och kränks de äldres både grundläggande fri- och rättigheter och språkliga rättigheter.

3 § - Definitioner

Vi anser liksom Handikappforum att en del begrepp i lagförslaget bör klargöras. Också på svenska måste det finnas en klar skillnad mellan omsorgsbegreppet och den hjälp som avses i bestämmelserna om personlig assistans.

5 § - Förhållandet till andra lagar

Vi anser liksom Handikappforum att handikappservice lagen ska vara primär i förhållande till äldreomsorgslagen. Gällande motiveringen hänvisar vi till Handikappforums utlåtande 25.5.2011. Vi anser också att mentalvårdslagens förhållande till äldreomsorgslagen bör klargöras.

7§ Plan för främjande av välfärden, hälsan och funktionsförmågan hos personer som får ålderspension

Liksom i detaljmotiveringarna till 12 § hälso- och sjukvårdslagen borde också motiveringarna till 7 § utökas med behovet av att samla in information separat för varje befolkningsgrupp och språkgrupp och att denna information behandlas och tas med i planen för främjande av välfärden, hälsan och funktionsförmågan hos personer som får ålderspension (planen). De svenskspråkiga handikapporganisationerna framhåller också att planen ska innehålla uppgifter om vilka mål som ställs upp för de olika språkgrupperna

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbundet rf, Finlands svenska socialförbundet rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsel förbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland

för det finlandssvenska handikappområdet

och minoritetsgrupperna. Utöver det ska planen alltid innehålla uppgifter om hur de språkliga rättigheterna och skyldigheterna förverkligas och följs upp samt hur äldre personens rätt till service, stöd och vård på det egna modersmålet förverkligas.

12 § Ansvarig tjänsteman

Det är ett mycket bra förslag att lagförslaget innehåller en bestämmelse om en ansvarig tjänsteman för äldre personer. Vi anser ändå att det slutgiltiga lagförslaget innehåller de klargöranden som Handikappforum tagit upp i sitt utlåtande.

Utöver det önskar vi framföra följande:

Detaljmotiveringarna behöver kompletteras med de krav på språkkunskaper som finns både gällande nationalspråken, samiska och andra språk. Tillgången till service, stöd och vård på det egna modersmålet, speciellt för den äldre svenskspråkiga befolkningen, är inte tillfredställande och det finns många allvarliga brister. Detta är något som bland annat framgår av "Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen" (språkberättelsen), både 2006 och 2009. Det framgår också av den respons som de finlandssvenska handikapporganisationerna mottar av sina medlemmar. Situationen för de äldre personer som har finlandssvenskt teckenspråk som modersmål är också bekymmersam.

- De finlandssvenska handikapporganisationerna anser liksom patientombudsmännen att personalens bristande språkkunskaper är ett stort problem inom social-, hälso- och sjukvården. Läget är inte tillfredställande.

I detaljmotiveringarna till 12 § lagförslaget finns det ingenting nämnt om den språkkunskap som den ansvariga tjänstemannen eller samordningsarbetarna ska ha. Det finns endast en hänvisning till lagen om yrkesutbildad personal inom socialvården och lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. 8 a § lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården innehåller en bestämmelse om personalens språkkunskaper, "En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska ha sådana tillräckliga språkkunskaper som förutsätts i de uppgifter han eller hon sköter." Denna bestämmelse hänvisar i sin tur till språklagen.

För att hitta motiveringar och förklaringar till vilka språkkunskaper den ansvariga tjänstemannen ska ha är man tvungen att först gå via ovannämnda paragraf till

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet

språklagens detaljmotiveringar och dessutom känna till språkraven för socialvårdens personal finns i språklagen. Den personal som dagligen arbetar inom äldreomsorgen hinner inte fördjupa sig i flera lagar och deras förarbeten. Det finns därför en fara för att myndigheternas ansvar förbises och de grundläggande fri- och rättigheterna äventyras och urvattnas.

Valvira liksom justitieombudsman Paunio (JO 18.3.2009 Dnro 772/4/08) fäst uppmärksamhet vid att myndigheterna självmant ska uppfylla sina språkliga skyldigheter och att personerna inte ska behöva påpeka det. All personal behöver inte behärska båda nationalspråken, men det ska alltid finnas personal tillgänglig som gör det. Paunio understyrker också att det är viktigt för patientens rätt till information och valfrihet att vården ges på det språk som patienten valt. Resultaten av undersökning år 2009 (projekt AntiDepp, Svenska hörsselförbundet) visar att tillgång till stöd, hjälp och information på modersmålet har positiv verkan på hur en person mår. Det är alltså uppenbart att tillgång till service, stöd, vård och tjänster på modersmålet är viktigt för att en äldre person ska kunna ta till sig vården och stödet och för att denna ska kunna upprätthålla en god hälsa.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna föreslår att 12 § 1 mom. kompletteras med följande mening:

Den ansvariga arbetstagaren ska uppfylla de språkkrav som följer av 8 a § lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, hälso- och sjukvårdslagen, patientlagen, klientlagen, språklagen och den samiska språklagen.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna föreslår att detaljmotiveringarna till 12 § kompletteras med följande :

Tvåspråkiga kommuner, samarbetsområden och samkommuner för sjukvårdsdistrikt är skyldiga att självmant se till att språkbestämmelserna uppfylls. Den ansvariga arbetstagaren ska ansvara för att den äldre personens modersmål och kultur iakttas vid utredningen av servicebehovet. I kontakten med den äldre personen ska den ansvariga arbetstagaren ge service och stöd, information, handledning och rådgivning på den äldre personens modersmål. Den äldre personen ska inte behöva be om det. Bestämmelserna om myndigheternas skyldighet att uppfylla språkraven och den äldre personens rätt att använda finska eller svenska, bli hörd och få sina expeditioner på finska eller svenska samt beaktandet av den äldre personen modersmål och den kultur som denna företräder finns i socialvårdens klientlag, patientlagen och språklagen och denna lags --- §.

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbundet rf, Finlands svenska socialförbundet rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland
för det finlandssvenska handikappområdet

- Detaljmotiveringarna till 2 mom 5 punkten kompletteras med

Patientslagens och klientlagens språkbestämmelser.

13 § Service- och vårdplan

Vi understöder bestämmelsen om service- och vårdplan. Också här hänvisar vi till de synpunkter som Handikappforum lyft fram. Vi ser det som ytterst positivt att serviceplanens bindande karaktär stärks.

Av 13 § lagförslaget och pragrafens detaljmotiveringar framgår det att en viktig del av utarbetandet av service- och vårdplanen är att det sker i samförstånd med den äldre personen. Av detaljmotiveringarna framgår det också att "utgångspunkten för uppgörandet av de båda planerna ska vara, att man verkligen lyssnar på den äldre personen och beaktar dennas synpunkter. Den äldre personen ska ha möjlighet att enligt sina resurser inverka på planeringen och genomförandet av tjänsterna." För att denna målsättning ska uppfyllas förutsätts det att den äldre personen får information, rådgivning och handledning på ett förståeligt sätt och på det egna modersmålet. Det är också viktigt att den äldre har möjlighet att använda sig av sitt eget modersmål. Denna aspekt saknas i lagförslaget.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna föreslår att 13 § 1 mom. lagförslaget kompletteras med:

Den äldre personen har rätt att få serviceplanen på antingen finska eller svenska eller på samiska i enlighet med språklagens och samiska språklagens bestämmelser.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna föreslår att detaljmotiveringarna komplettera (kursiverade texten) med följande:

Till sista meningen s.18 första spalten andra stycket görs ett tillägg "att kommunen blir tvungen att orda socialservice enligt den äldre personens individuella behov, *språkliga och kulturella rättigheter* och enligt anteckningarna i serviceplanen.

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsel förbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet

Till första stycket andra spalten tillfogas meningen:

Det antecknas klart och tydligt på vilket nationalspråk som behovet av tjänster ska tillfredställas.

14 § Rätten till service

De svenskspråkiga handikapporganisationerna hänvisar till Handikappforums utlåtande gällande klargörandet av den subjektiva rätten till tjänster.

Rätten till de mentalvårdstjänster som är rehabilitering och socialvård och inte hälso- och sjukvård bör klargöras i lagförslaget.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna anser att det bör klargöras om rätten till mentalvårdstjänster för äldre personer också i fortsättningen beviljas och säkerställs enligt mentalvårdslagen eller om dessa tjänster beviljas enligt äldreomsorgslagen för de personer som omfattas av lagförslaget.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna föreslår att 14 § första meningen kompletteras (den kursiverade texten) enligt följande:

”Äldre personer har på basis av försämrad funktionsförmåga som är förknippad med åldrandet, på basis av sjukdom eller andra motsvarande skäl rätt till socialservice i omvårdnad och rehabilitering *på nationalspråken och samiska och om möjligt på annat språk* som är tillräcklig med tanke på deras individuella behov.....”

17 § Principer som styr genomförandet av servicen

Vi anser att det är positivt att lagförslaget innehåller en paragraf om den värdering som fastställer kvaliteten på tjänsterna för äldre.

- De svenskspråkiga handikapporganisationerna anser ändå att 17§ lagförslaget kompletteras med:

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,

Juridiskt ombud i Svenskfinland
för det finlandssvenska handikappområdet

Vid planeringen och genomförandet av servicehelheten ska det särskilt beaktas hur de olika åtgärdsalternativen och lösningarna säkerställer tillgången till deltagande och tjänsterna på modersmålet.

Listan om värdigt liv kompletteras med:

6) service på modersmålet/ svenska, finska eller samiska beroende på modersmål och respekt för den egna kulturen

Helsingfors, 17.6.2011

Lisbeth Hemgård

Verksamhetsledare, FDUV
Ordförande,
Verksamheten Juridiskt ombud i
Svenskfinland

Ulrika Krook

Juridiskt ombud, VH
Verksamheten Juridiskt ombud i
Svenskfinland

Sakkunnig: Ulrika Krook, telefon 050-443 05 76, e-post ulrika.krook@juridisktombud.fi

Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Vål rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf (FSSF), Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS), Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. Ett av målen med verksamheten är att tillvarata svenskspråkiga personer med funktionsnedsättnings och deras närståendes intressen oberoende av diagnos. Gruppen personer med funktionsnedsättning och kroniskt sjuka är en mycket heterogen grupp som består av individer från olika åldersgrupper.

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: ,050 443 05 76, 040 519 65 98

E-post: ulrika.krook@juridisktombud.fi
johanna.lindholm@juridisktombud.fi,